

Academicianul maghiar Szilágyi István – spirit enciclopedic și mare umanist

Dr. MIHAI DĂNCUȘ
Muzeul Maramureșului
Sighetul Marmăției

Motto: Szilágyi István. Cercetător ungar. Filoromân. În opera Máramaros vármegye egyetemes leirása. (Descrierea generală a comitatului Maramureșului), Budapest, 1876, vol I., la pp. 284-297, este o descriere a caracterului, portului, locuinței, stării economice, a religiei și a obiceiurilor românilor din ținutul Maramureșului. (Lucian Predescu, ENCICLOPEDIA ROMÂNIEI – CUGETAREA, MATERIAL ROMÂNESC, OAMENI ȘI ÎNFĂPTUIRI, Ediție anastatică, Editura SAECUM I.O., Editura VESTALA, București, 1999, p. 829)

Am considerat important să reproducem scurtul dar foarte densul articol despre Szilaghyi István apărut în perioada interbelică în Enciclopedia României tipărită la CUGETAREA și reeditată după revoluție.

* * *

Ne-am propus să notăm câteva date despre această figură ilustră și interesantă a culturii maghiare, personaj charismatic și spirit enciclopedist care a dominat viața spirituală a comunității maghiare din comitatul Maramureș, dar s-a impus și pe plan național (maghiar) cu reverberații pozitive în fostul imperiu chezaro – crăiesc, dar și în spațiul regatului României.

Szilágyi István nu este de origine maramureșeană, dar a fost „adoptat” de acest ținut cu generozitate și l-a răndu-i l-a iubit, s-a înrădăcinat aici și și-a dedicat peste 50 de ani – cei mai rodnici din viață – acestor locuri, oamenilor de aici, sutelor de elevi.

S-a născut la 7 ianuarie 1819 în localitatea Nagy – Kallo (județul Szabolcs) dintr-o familie nobilă maghiară. Școala o începe în comuna natală și continuă la Debrecen unde a fost foarte apreciat de către colegiul profesoral și, personal, de către rectorul Colegiului. În această perioadă (1840) se afirmă pe plan literar și filologic fiind premiat de către Societatea literară „Kisfaludy” și Academia Maghiară. Aceleași forumuri literare și științifice îl premiază și mai târziu pentru lucrările sale de mare prestigiu.

În anul 1842, la o vârstă foarte tânără, îl găsim director – profesor la Gimnaziul Reformat din Salonta, oraș unde îl regăsește pe fostul său coleg de la Colegiul din Debrecen, tânărul scriitor Arany

lános cu care-și adâncește prietenia studiind împreună literatura contemporană maghiară, dar și scriitorii vremii din celelalte țări europene.

Sentimentele de sinceră prietenie, dar mai ales intuiția clară a lui Szilágyi privind marele talent al tânărului Arany lános îl vor influența pe acesta pentru a persevera în poezie stârnind admirația lui Petőfi Sandor care era în legătură cu amândoi.

În anul 1844 pleacă de la Salonta spre marile capitale, Budapesta și Viena, pentru a frecventa cursuri la celebrele universități din cele două metropole.

În urma concursului pentru un post de profesor la Liceul Reformat din Sighetul Marmației la care participă Szilágyi István, la 25 septembrie 1845 este declarat câștigător.

Începând de la această dată și până la 12 aprilie 1897 când moare, Szilágyi István rămâne cetățean fidel al Sighetului și profesor și apoi din anul 1850 director al Liceului Reformat.

După reprimarea Revoluției de la 1848, Ministerul imperial a lichidat aproape total Școala superioară din Sighetul Marmației. Tot așa au procedat și cu Facultatea de teologie (înființată în anul 1691) și Academia de drept (înființată în anul 1836), care funcționau în cadrul Școlii superioare, degradând această instituție academică la un gimnaziu cu patru clase.

Cel care încurajează și luptă pentru refacerea prestigiului școlii este tânărul Szilágyi. De abia în 1868 Facultatea de drept își reîncepe cursurile.

În tot acest timp, tânărul profesor și director este prezent în viața culturală a orașului, prin personalitatea sa antrenând și pe ceilalți intelectuali. Este prezent în viața culturală a țării, dar și în revistele științifice cu studii de istorie de care se apropie din ce în ce mai mult începând din perioada budapestană. Publică în reviste centrale și regionale.

Amintim dintre lucrările mai importante, astfel:

- „A m-szigeti helvét hitv tanoda történetének rövid vázlata” (M. sziget, 1858);
- „Magyar szókötés” (Pest, 1846);
- „Keresztyén egyháztörténet” (M. sziget, 1860, Debrecen 1863, 1869);
- „A gymnáziumi oktatásügy története a magyarországi helv. hitvallásuaknál” (Sárospatak, 1861);
- „B. Hari Péter emlékezete” (M. sziget, 1861) etc. ¹

---

¹ Sipos István, *Reformatus esperes, Maramarossziget*, articolul „Szilágyi István” în volumul coordonat de Mazalik Alfréd, p. 65-71. De aici am preluat mai multe date.

Pentru prestigiul său cultural și științific a fost desemnat ca și coordonator și redactor șef al lucrării monografice „*Máramaros vármegye egyetemes leirása*” apărută la Budapesta în anul 1876 – volumul I, și volumul al II-lea care nu a fost terminat și nu s-a mai tipărit.

În anul 1863 publică împreună cu Carol Pop de Satmari, lucrarea „*Szigeti Album*” cu scopul nobil de a ajuta familiile celor care și-au pierdut totul în marele incendiu care a cuprins orașul. Împreună cu Várady Gábor și lura Gheorghe, în anul 1865 scot ziarul „*Máramaros*” care rezistă peste două decenii.

În prefață la Anuarul Muzeului² Várady Gabor evidențiază rolul lui Szilaghyi István și a lui Ioan Mihalyi de Apșa în acțiunea de elaborare a monografiei Maramureșului, dar și implicația lor în organizarea Societății pentru muzeu și a muzeului propriu-zis. Astfel, în ședința festivă a Societății din anul 1883, Dr. Ioan Mihalyi și-a prezentat valoroasa sa colecție de antichități „care ar face cinste oricărui muzeu” (și care, de altfel este nucleul primului muzeu din Maramureș n.n.).

Szilaghyi István scrie pentru această acțiune o „istorie a așezării popoarelor” în acest ținut și prelucrează datele privind preistoria.

Mai notăm că Szilaghyi István la ședința din 17 august 1873 alături de Ioan Mihalyi, Várady Gábor, Man Iosif, Saplonțai Iosif, Mihalca Vasile ș.a. au contribuit la elaborarea Statutelor Societății și le-au trimis Ministerului Cultelor și Învățământului spre aprobare³.

Muzeul va primi girul legislativ mai târziu, dar contribuția lui Szilaghyi István rămâne ca esențială.

La împlinirea a 40 de ani de profesorat este sărbătorit de prieteni și este decorat de către rege cu „Crucea de Cavaler Francisc Josef”.

La 12 aprilie 1897 Szilágyi István trece în neființă, fiind înmormântat în Cimitirul reformat din Sighetul Marmăției. Prietenii și emulii i-au respectat memoria înființând „Cenaclul Szilágyi István” și ridicându-i o statuie în bronz în fața Liceului reformat, operă a sculptorului Tóth András din Debrecen.

***

Dăm în anexă faximile după lucrare și structura acesteia pe capitole.

Acum, când numărul 2 al anuarului muzeului nostru vede lumina tiparului (2004) și publicăm aceste rânduri se împlinesc 185

² ***; MUZEUMI ÉVKÖNYV, A MÁRAMAROS – VARMEGYEI MUZEUM-EGZESULET – TÖRTÉNETE ÉS A MUZEUM TARGYAINAK – JEGYZÉKE, Sighet, 1905, p. 4 și urm.

³ Idem, op. cit. P. 20-21

de ani de la nașterea Academicianului Dr. Szilágyi István. Credem că orașul nostru, chiar dacă și-a schimbat componența etnică, datorează respect memoriei acestui mare cărturar. Reașezarea bustului Academicianului de Budapesta Szilágyi István, alături de cel al Academicianului de București Ioan Mihalyi de Apșa, cu care era prieten și se respectau reciproc, ar fi un act reparatoriu și ne-ar aduce cinste.

Anexa 1

Capitolele

Prima parte. RELAȚIILE DE MEDIU

1. Prezentarea geografică
2. Caracterizare morfologică
3. Prezentare geologică, în special cu privire la extragerea minereurilor de fier și a sării din minele aflate pe teritoriul Direcției Miniere Regale Maghiare din Maramureș
4. Prezentarea situației hidrologice
5. Prezentarea relațiilor climaterice
6. Prezentarea florei județului
7. Prezentarea faunei județului

Partea a doua. RELAȚIILE SOCIALE

1. Prezentarea structurii de conducere a județului
2. Prezentarea etnografică a județului
3. Starea justiției
4. Starea Bisericii
5. Starea învățământului
6. Relațiile monetare în județul Maramureș
7. Transporturile
8. Relații monetare în județul Maramureș
9. Relațiile sanitare ale județului
10. Asociații pentru promovarea culturii
11. Prezentarea separată a orașului Sighet

Adăugiri (Au ajuns târziu)

COAUTORI COLABORATORI

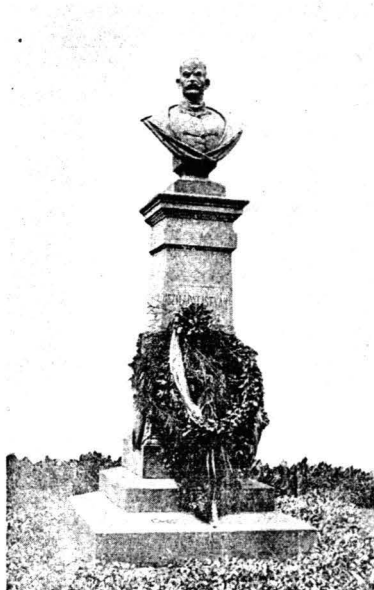
I.

- Gesell Sándor
- Hetényi Kálmán
- Kardos Károly

- Szabó Sándor (a extras din monografia lui Szöllő Sándor)
- Wagner Layos

II.

- Acsády Sándor
  - Badzey László, Dr.
  - Batizi Endre, Dr.
  - Bertin Pál
  - Draskóczy Gábor
  - Fejér Bertalan, Dr.
  - Forberger János
  - Góga Illés
  - Hitter Gyözö
  - Hoffer Antal
  - Horvát M.
  - Janky Károly
  - Jellenfy Kornél
  - Iordán Károlyi
  - Kóos Ferencz
  - Kutka Kálmán
- Nagy György
  - Novák Kérolly, Dr.
  - Prugberger Jozsef
  - Roxer Vilmos
  - Sichermann Mór
  - Spachtholcz József
  - Steijer Ágoston
  - Suba Mihály
  - Szabó Ede
  - Szilágyi Iános
  - Timár Pál
  - Törzsök Mihály
  - Urányi Imre
  - Várady Gábor
  - Várjon Lajos
  - Viski K. Bálint

Szilágyi István – bust în bronz
așezat în fața Liceului Reformat
Doctor în Științe și Academician
de Budapesta

Ioan Mihaili de Apșa – bust în bronz
așezat în fața fostei Prefecturi
Doctor în Științe juridice și
Academician de București

MÁRAMAROS VÁRMEGYE
EGYETEMES LEIRÁSA.
A
MAGYAR ORVOSOK
ÉS
TERMÉSZETVIZSGÁLÓK

1876-BAN SZIGETEN TARTOTT

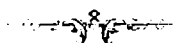
XIX-dik NAGYGYÜLÉSÉNEK

ALKALMAIBÓL.

SZERKESZTE

SZILÁGYI ISTVÁN

A SZIGETI H. HITV. LYCEUM IGAZGATÓJA, A MAGYAR TUD. AKAD. TAGJÁ, ÉS A MAGYAR
ORVOSOK ÉS TERMÉSZETVIZSGÁLÓK XIX. NAGYGYÜLÉSÉNEK EGYIK TITKÁRA.

BUDAPESTEN, 1876.

NYOMATOTT A MAGY. KIR. EGYETEMI KÖNYVTYRDÁBAN.

Faximil după pagina de titlu a monografiei coordonate de Dr. Szilágyi István
și publicată la 1876